

rijkswaterstaat bibliotheek
directie flevoland
postbus 600
6200 AP Lelystad

bx
76833

Bibliotheek Z. Z. W.
Reg. No. 409
Kast _____
Plank NOTA WILG DE WERKZAA HEDEN VOOR DE AANLEG VAN RYSHOUT

AFSCRIFT.

DE ZUIDERZEEWERKEN.
No 2459/1920

940

9

WERKZAA'HEDEN VOOR DEN AANLEG VAN RYSHOUT
TEN BEHOEVE VAN DE DIENST DER ZUIDERZEEWERKEN.

Naar aanleiding van Uw schryven dd. 17 December 1.1. kan door ons het volgende worden medegedeeld betreffende de werkzaamheden, die door de Nederlandsche Heidemaatschappy zijn uitgevoerd voor den aanleg van griendhout voor de teelt van ryshout ten behoeve van den dienst der Zuiderzeewerken.

In het najaar van 1919 werd by besprekingen, die tusschen de Directie der Zuiderzeewerken en ons werden gevoerd, betreffende den aankoop van materiaal, ten gebuik by de beteugeling van het Amsteldiep, ook onze meening gevraagd betreffende de mogelijkheid de groote hoeveelheden ryshout te verkrygen, die gedurende een aantal jaren noodig zullen zyn, by de uitvoering van de werken voor de drooglogging der Zuiderzee. Na informatie omtrent de benoedigde sorteeringen van diverse soorten werd door ons een en ander uitvoerig overwogen, en meenden wy het denkbeeld van de Directie der Zuiderzeewerken, om een deel van het benoedigde hout voor eigen rekening te telen, te moeten aanbevelen. Het komt ons voor, dat de meening van de Commissie, ingesteld by beschikking van den Minister van Waterstaat van 1 November 1913 L^A A. Afd. Waterstaat, neergelegd in pagina 5 van haar rapport, wel optimistisch is. Noeds door deze Commissie werd echter ook voorzien, dat het gewenscht zou kunnen zyn, tydig een oppervlakte met wilg en ols te beplanten. De pronden, die ons tot bovenbedoeld advies brachten, werden later op schrift gesteld in onze „Beschouwingen betreffende de noodzakelykheid van uitbreiding der griendcultuur in verband met de drooglogging der Zuiderzee“, dat wy dd. 28 Juli 1920 aan de Directie der Zuiderzeewerken zonden en die als afschrift hierby gaan. *(Hij stelden H deze 21 keer reeds ter hand.)*

Deze aangelegenheid werd van zooveel belang geacht, dat ons in den loop van Januari 1920 opdracht werd verstrekt een opper-

vlakke in handen te trachten te krygen, hetzy in koop of in huur, ~~die~~ zooveel mogelyk in complexen, ^{die} ~~van~~ zoo na mogelyk 100 H.A. besloegen en die gunstig waren gelegen ten opzichte van vaarwater.

By onze vooretellen voor den aankoop of huur ^{wordt} telkens een begrooting en een berekening over de exploitatie overgelegd. By de begrootingen wordt er naar gestreefd ^{deze} ~~zoo~~ te maken, dat zy in geen geval, hetwelk kan worden voorzien, ^{zullen} ~~worden~~ overachreden, terwyl de opbrengsten werden begroot op bedragen, die hoger zyn dan de houtprijzen in het seizoen 1919/1920. In vele gevallen is als opbrengst een bedrag van het verwerkte hout aangenomen, weinig hooger dan in die periode werd besteed voor best hout op stam verkocht. Er is afschryving op aanlegkosten en soms op de grondwaarde gerekend en er is buiten rekening gelaten de mogelykheid om de laatste jaren de griend uit te putten door elk jaar te snyden, waardoor veelal belangryke opbrengsten worden verkregen.

De te verkrygen oppervlakte is thans bepaald op rond 1000 H.A. Er moest naar worden gestreefd nog in het voorjaar van 1920 een flink gedeelte gereed te krygen. Daarin werd met vry veel moeite geslaagd, zoodat dit voorjaar \pm 112 H.A. werd aangelegd. Deze oppervlakte had nog eenigszins grooter kunnen zyn, had niet door het buitengewoon vroege voorjaar reeds begin April moeten worden geëindigd met stekken.

De cultures van dit voorjaar zyn, ondanks de groote haast, waarode moest worden gewerkt, in het algemeen goed geslaagd. Op de eerst geplante gedeelten komt een sterk ontwikkeld, lang gewas voor, op andere, tydig geplante gedeelten is het gewas eveneens goed ontwikkeld. Alleen op die stukken, die het laatst werden geplant (de grond was bewerkt en het pothout aanwezig) zyn meer of minder stekken niet aangeslagen, waardoor de stand te hol is. Het gewas zelf ontwikkelde zich echter goed.

De onkruidbestryding liet eerst weinig te wenschen over. In de sterke regenperiode van Augustus heeft echter hier en daar, vooral waar de grond weinig werd beschaduwd, het gras zich weer

vry sterk ontwikkeld. Krachtige bestryding was toen niet meer mogelijk, eensdeels niet, omdat by hot natte weer de planten dadelyk weer gelegenheid vonden aan te groeien en bovendien, omdat een diepere behakking gevaarlyk zou zyn voor de wortels van het jonge gewas.

Wy mogen echter, na deze minder goede zyde te hebben naar voren gebracht, constateeren, dat het werk in zyn geheel is geslaagd en houdt men rekening met de omstandigheid, dat laat moest worden begonnen en dat het voorjaar minstens 2 à 3 weken te vroeg en zeer plotseling met ongewoon warm weer inviel, dan zal ieder onbevooroordeelde moeten erkennen, dat het werk zelfs zeer goed is geslaagd.

Van hetgeen, dat verder in den loop van dit jaar is bewerkt, of thans in bewerking is, kan het volgende worden medegedeeld.
Langweer. Zoodra de aankoop van dit complex zoo ver was gevorderd, dat er geen gevaar meer bestond, dat op het verloop daarvan ongunstige invloed zou worden geoefend, werd het werk met zoodanige kracht begonnen, dat by normale weersomstandigheden een complex van 85 H.A. begin Maart gereed kan zyn. Het werk vordert goed, de bewerking en behandeling zyn tot het laatste bezoek zeer goed.
Zalk. Dit is geheel geploegd en byna geheel bewerkt. De beplanting is begonnen. Het werk is thans heel goed, doch op enkele stukken waren de ploegvoren niet best omgevallen, zoodat daar veel bywerk noodig was.

Zuthem. Te Zuthem is thans \pm 50 H.A. geploegd. Tot ons laatste bezoek was het ploeg- en ander werk goed uitgevoerd. Het werk is zoo geregeld, dat het ~~werk~~ omstreeks half Maart gereed kan zyn.

Doornebroek en Espelo. Een belangryk deel dezer lage gronden werd reeds in den zomer geploegd. Thans is het ploegwerk op \pm 10 H.A. na gereed. Het kon al naar de gesteldheid van den grond meer of minder goed worden geploegd, zoodat hier en daar veel handenarbeid noodig was. Het afgewerkte terrein ziet er goed uit. Omstreeks 10 H.A. is reeds ingestekt. Het geheel zal gerakkeelyk omstreeks half Maart gereed kunnen zyn.

Almelo. De gronden zyn geheel geploegd en zyn goed bewerkt. Hier kan men zeer tydig gereed zyn.

Woerolo. Hiervan werd een gedeelte van \pm 23 H.A. met den stoomploeg bewerkt. De root moet toen door het zeer natte weer blyven liggen en is thans op enkele hectaren na (\pm 5 à 6 H.A.) geheel geploegd en grootendeels bewerkt. Men kan dus zeer tydig gereed zyn.

Emstorbroek. Hier werd gehoopt de F.D. ploeg te kunnen laten ploegen, ten einde spoedig en tegen lagen prys gereed te zyn. Dit bleek echter onmogelyk te zyn. Daarna is er ten spoedigste één span paarden heen gezonden. Door de vorst is de toezending opgehouden, doch thans is een tweede span aanwezig en binnen enkele dagen gaan er nog zooveel spannen heen, dat alles uiterlyk half maart gereed kan zyn.

Culemborg. Zoals bekend, hadden wy hier eerst met moeilykheden te kampen. Thans is echter ruim 40 H.A. geploegd en wel getweevord. Dit werk ziet er goed uit en de bewerking door de arbeiders, voorzover het werk dit jaar is uit te voeren, volgt het ploegwerk op den voet. Met het instekken is begonnen.

Helmond. Dit complex hadden wy met den landbouwmotor Lanz willen bewerken. Dit bleek echter niet mogelyk, doordat in den grond zeer taaië wortels voorkomen, die niet worden doorgesneden, doch uit den losse grond worden getrokken, zich om de messen heen zetten en de „Hauenwalle“ in zeer korten tyd geheel vol zetten. Het is ons niet mogen gelukken, dat bezwaar te boven te komen. Toen dit het geval bleek te zyn, werd zonder aarzelen een groot aantal paarden en ploegen er heen gezonden, zoodat thans omstreeks 50 H.A. geploegd ligt, dus vrywel alle reede beschikbare gronden, behoudens een gedeelte, dat voor de paarden thans onbegaanbaar bleek. Hier zal eerst de drooglegging moeten plaats hebben.

Door deze veranderde werkwyze moet vry veel meer handenarbeid worden verricht, terwyl het verkrygen van werkvolk tegen redelyke loone/moeilyker bleek dan werd verwacht. Door ons wordt aan dit complex thans zeer byzondere aandacht geschonken en wy hebben hier de toestand wat betreft de arbeidskrachten nog niet voldoende in onze macht.

Someron. Deze gronden werden in het vroege najaar geheel op slooten gelegd, op afstanden van \pm 40 M. Wy meenden ook deze gronden met den landbouwmotor Lanz te bewerken. Ondanks het droge weer bleken dozo gronden in hun tegenwoordigen staat echter op verschillende plaatsen het water zoo woelilyk los te laten, dat over een groot deel van de oppervlakte plekken voorkomen, waar de motoren niet kunnen werken. Zy zyn dus weggezonden en thans is en wordt zooveel mogelijk met de paarden geploegd. Er zal hier echter een oppervlakte van \pm 40 H.A. overblyven, waarover de paarden met geen mogelijkheid zyn te krygen. De dieren hebben zoo'n schrik gekregen voor het wegzakken in slappe plekken, dat zy deze gronden onmiddellyk voelen en er niet over te krygen zyn.

Er zal hier nu moeten worden bewerkt door handenarbeid. Hier zyn wel arbeiders te krygen, zoodat het werk naar alle waarschyndheid zeer wel tydig gereed kan komen. Wy zyn echter thans bezig te onderzoeken, welke wyze van bewerking het best is, zonder te veel gold te kosten, alvorens ons met voorstellen te wenden tot de Directie der Zuiderzeewerken. Uit den aard der zaak zal deze bewerking thans meer kosten dan werd begroot, evenals voor een deel der gronden van Helmond. Wy kunnen daaraan echter de mededeeling toevoegen, dat wy van meening zyn, dat het meerdere bedrag minder zal bedragen dan hetgeen op andere begrootingen overblyft. Een nader onderzoek zal daarover zekerheid moeten verschaffen.

Komen wy thans tot de vraag of de grond voor zyn bestemming geschikt is, dan mag dadelyk worden opgemerkt, dat de geschiktheid van de complexen Langweer, Zalk, Zuthem en Culemborg wel zeer woelilyk in twyfel zou kunnen worden getrokken. Ook het Emsterbroek bestaat uit zeer zwaar zand tot lichte klei. In de omgeving van het Doornebroek werden op verschillende plaatsen grienden gevonden, die het bewys van de geschiktheid kunnen leveren, voor wien daaraan, na bezichtiging van den grond, nog mocht twyfelen. Voor de gronden van Espolo geldt hetzelfde. Te Almelo is de grond deels van eenigszins mindere kwaliteit, en op de grens van geschiktheid. Dit complex werd echter, na daarop te hebben gewezen, toch na gron-

dig overleg met de Directie der Zuiderzeewerken gekocht, omdat deze grond dadelyk beschikbaar was. Te Weerselo is de grond van zeer goede kwaliteit, doch wy hebben daar nog geen bewyzen. Wy beoordeelen dezen grond, waar op veel plaatsen veel leem voorkomt, echter zeer gunstig.

In het complex Helmond werden door onze Maatschappy een tweetal stukken griend van beteekenenden omvang aangelegd en wel omstreeks 1905 en omstreeks 1908. Beide stukken groeien nog uitstekend, ofschoon het vast staat, dat in al dien tyd het oudste blok maar éénmaal tot meerjarig hout is doorgegroeid en overigens elk jaar is gesneden. Te Somoren hebben wy ons weer uitsluitend moeten verlaten op de beoordeeling van den grond.

By de beoordeeling van de vraag, of de grond geschikt is, dient vooral niet uit het oog te worden verloren, dat het hier geldt de teelt van driejarig (soms vierjarig) hout, dat veel minder van den grond vraagt dan hout, dat elk jaar wordt gesneden. Bovendien is slechts gerekend op een termyn van 20 jaren, wat voor hakgriend zeker een zeer korte periode is, zelfs op broekgrond. Eindelyk wordt het geen bezwaar geacht, wanneer een beperkt percentage elzenhout in de rys wordt verwerkt.

De pryzen, die werden besteed, waren in het algemeen niet hoog, al spreekt het vanzelf, dat er wel eens enkele perceelen tegen hogere pryzen zyn aangekocht, wanneer dat noodig was voor afronding, aansluiting of het scheppen van de mogelijkheid van een betere ontwatering. In zoo goed als alle gevallen was het grootste gedeelte van een complex in handen verkregen, vóór de eigenaren wisten, dat voor den Staat werd gekocht. In sommige gevallen werd daarvoor nog gebruik gemaakt van tusschenpersonen, wanneer dat noodig bleek om het doel geheim te houden. Over de verschillende complexen kan het volgende worden medegedeeld, waarby de pryzen berekend zyn met inbegrip van kosten.

Langweer. Dit werd in publieke veiling door een strooman afgomynd. Op dezen grond werd na den koop winst geboden. Overige stukken werden bygekocht, ongevveor op basis van de pryzen by publieken verkoop.

Ook by de ruilingen voor de afronding werd niet op buitensporige pryzen ingegaan. De belanghebbenden weten waarschijnlijk nu nog niet, voor wien de gronden zyn bestemd.

Zalk. Hier werd op een lagen prys begonnen. Wy hadden gehoopt tegen lagen prys te kunnen slagen tot een voldoende oppervlakte. Toen men echter merkte, voor wien werd gekocht, werden de pryzen zoo hoog, dat niet meer dan \pm 42 H.A. kon worden gekocht. Een paar perceelen ontgingen ons, doordat anderen intusschen meer boden. Dezen betaalden f 1800.- per H.A., dus met kosten \pm f 1900.- per H.A., terwyl de middenprys van dit complex \pm f 1660.- per H.A. bedraagt.

Zuthem. Een complex van 26.5 H.A. werd in publieke veiling gekocht door een strooman. Overigens werden de twee perceelen, die kort voor en tydens den koop publiek werden geveild, duurder verkocht dan de voor den Staat gekochte gronden. Een dezer perceelen bracht f 1600.- per H.A., een ander f 1500.- per H.A. op, of met inbegrip van de onkosten rond f 1760.- en f 1650.- per H.A. De middenprys van de in denzelfden polder gekochte gronden bedraagt f 1500.- per H.A.

Doornebroek. Dit complex moest geheel in perceelen by elkaar worden gekocht. Het bestaat uit besten, zwaren broekgrond, die als weiland en hoiland werd gebruikt. Verschillende ruilingen hadden hier plaats. De koopprys dezer gronden, die alle dicht by het kanaal en voor het grootste deel aan een harden weg zyn gelegen, bedraagt gemiddeld f 1000.- per H.A. met inbegrip van een boerdorytje, dat zeer goed voor woning voor een griendbaas en gerief is te gebruiken.

Espele. Deze grond is wat minder gunstig gelegen. Het grootste deel was een paar jaren als bouwland gebruikt en goed bemest, zoodat de aanlegkosten lager konden zyn. De koopprys dezer gronden bedraagt gemiddeld f 800.- per H.A.

Almelo. Deze gronden zyn van eenigszins mindere kwaliteit, doch gunstig gelegen, terwyl zy grootendeels bewerkt waren, zoodat zy voorjaar 1920 konden worden beplant. De middelprys bedraagt f 1215.- per H.A. Een gedeelte ter grootte van 16.32.77 H.A. is gepacht voor 20 jaren, tegen f 1005.- per jaar. Dit laatste is heel goede grond.

f 6450 / hu / jaar

Weerselo. Een gedeelte hiervan was bewerkt en een jaar als bouwland geëxploiteerde broekgrond. Een zeer belangrijk deel bestond uit goed grasland. De middenprijs bedraagt f 1510.- per H.A.

Emsterbroek. Deze grond, meestal van zeer goede kwaliteit, bestond voor het grootste gedeelte uit grasland, dat thans vry voldoende is ontwaterd en dat het volgend voorjaar geheel in goede ontwatering komt. De ligging is gunstig t.o.v. harde wegen en van vaarwater. De middelprijs bedraagt f 1580.- per H.A., terwijl een gedeelte is gepacht voor 20 jaren tegen f 75.- per H.A. Deze grond ligt in een omgeving, waar de grondprijs in het algemeen vry hoog is.

Culemborg. Deze grond, bestaande uit middelmatigen tot zwaren kleigrond, is gepacht van het Kroondomein tegen f 100.- per H.A. voor 20 jaren.

Helmond. Dit complex is in porceelen by elkaar gekocht. De grond is zeer gunstig gelogen „onder de rook” van Helmond en aan het kanaal. Thans is de drooglegging in natte tyden slecht, doch wanneer de Dommel en de Aa zullen zyn verbeterd, zullen deze gronden zeker een hooge waarde vertegenwoordigen. De middenprijs van dezen broekgrond bedraagt ruim f 1100.- per H.A., waarby \pm 7 H.A. goede oudere en minder goede jonge griend is inbegrepen.

Someren. Hier werd in eens een complex van \pm 70.- H.A. gekocht, dat door latere aankopen werd uitgebreid tot \pm 81.- H.A. De grond is gunstig gelegen t.o.v. het kanaal en bestaat uit wilden broekgrond en hooi- en grasland. Enkele hoofd- en zwaterleidingen waren gegraven en wegen in orde gemaakt. De middelprijs bedraagt f 600.- per H.A.

Waar de by U ingekomen bezwaren in algemeene termen blyven en geen bepaalde gevallen worden genoemd, hebben wy tot onze spyt niet aan Uw verlangen kunnen voldoen U een korte nota te zenden, doch achtten wy ons verplicht U zooveel mogelyk in te lichten door dit zoo kort mogelyk gestelde overzicht, waarby speciaal de opgedane bezwaren naar voren zyn gebracht. Wy meenen niet to mogen nalaten thans nog de aandacht te vestigen op een klacht, die van de zyde van het Departement van Landbouw, Nyver-

heid en Handel by de Directie der Zuiderzeewerken was ingediend naar aanleiding van een verzoekschrift, geteekend door den heer J. Wilbrink te Hatten c.a., betreffende de onttrekking van gronden aan de boeren, in het complex Zalk. Een afschrift van het ingezonden antwoord gelieve U hierby aan te treffen.

Verder ontvingen wy van Baron de Vos van Steenwyk te Wyhe een klacht over onoordeelkundig optreden by den aankoop. Deze klacht werd grondig onderzocht. Ofschoon moest worden toegegeven, dat een onzer jongere opzichters met meer tact en grooter voorzichtigheid had kunnen optreden, bleek toch, dat het bezwaar als zoodanig berustte op een misverstand en op het brutaal optreden van zekeren heer Stegeman te Zwolle, die beweerde opdrachten van ons te hebben, die hy geheel niet had en waarvoor voor dien heer geen enkele roden bestond om te kunnen veronderstellen, dat hy opdrachten van ons zou hebben gekregen.

Wy meenen hieraan voor de goede orde nog te moeten toevoegen, dat ons het volgende ter oore kwam. Toen bekend werd, dat voor de Directie der Zuiderzeewerken in het Liorderbroek (Zuthem) gronden gekocht, veronderstelden gedurende korten tyd sommigen, dat ook gronden in dien polder zouden worden overgenomen. Daarop vormde zic een combinatio, die lage gronden, die ongelyk gelegen waren en die een grondwerk vereischten, kocht, in de hoop deze voor den gewonen polder te plaatsen. Deze gronden werden ons aangeboden, doch toen by de bezichtiging bleek, hoe de gronden er uitzagen, is er niet op ingegaan.

Dit zyn alle de bezwaren en omstandigheden, die ons bekend werden.

Arnhem, 28 December 1920.

NEDERLANDSCHE HEIDEMAATSCHAPPY,